

Aleksandra Martynowicz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ZMIANY W PODATKU DOCHODOWYM OD OSÓB PRAWNYCH

1. Wstęp

W dniu 6 listopada 2008 r. została uchwalona ustawa o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (updop) oraz niektórych innych ustaw. Wprowadziła ona do systemu podatkowego kilka istotnych dla podatników zmian.

Do najważniejszych nowości w obszarze podatku dochodowego od osób prawnych należy zaliczyć:

- uregulowanie skutków podatkowych operacji dotyczących kredytów i pożyczek waloryzowanych kursem waluty obcej,
- zrezygnowanie z wykazywania przychodu z nieodpłatnego udostępnienia do używania nieruchomości w całości lub w części,
- uznanie za koszty podatkowe wydatków poniesionych w związku z zaniechaną inwestycją,
- możliwość zaliczenia do kosztów podatkowych wynagrodzeń oraz składek na ubezpieczenia społeczne w okresie, którego dotyczą, pod warunkiem ich zapłaty w terminach wynikających z odrębnych przepisów,
- uznanie za koszt podatkowy kosztów wytworzenia lub ceny nabycia produktów spożywczych przekazanych na cele działalności charytatywnej prowadzonej przez organizacje pożytku publicznego,
- zmiany w amortyzacji dotyczące wysokości tzw. odsetek amortyzacyjnych oraz możliwości dokonywania odpisów amortyzacyjnych od wartości niematerialnych i prawnych od daty ich ujawnienia,
- zlikwidowanie od dnia 1 stycznia 2010 r. podwójnej zaliczki uiszczanej w ostatnim miesiącu lub kwartale roku podatkowego [Dawdziuk].

Niniejsze opracowanie zawiera charakterystykę wymienionych zmian, ich wpływu na obciążenia podatkowe przedsiębiorstwa oraz ocenę zasadności ich wprowadzenia.

2. Kredyty i pożyczki waloryzowane kursem walutowym

Nowelizacja wprowadziła zrównanie w skutkach podatkowych kredytów i pożyczek waloryzowanych kursem walutowym z kredytami i pożyczkami udzielanymi w walutach obcych. Dotychczas tylko w przypadku kredytów walutowych dodatnie różnice kursowe stanowiły przychód, ujemne zaś różnice kursowe były kosztem uzyskania przychodów. Różnice między nominalną kwotą pożyczki a zwaloryzowaną spłatą były traktowane jako neutralne podatkowo, co potwierdzają wyroki NSA [Bartosiewicz 2008e]. Nowe rozwiązania w tym zakresie powodują, że różnica pomiędzy kwotą kredytu z klauzulą waloryzacyjną z dnia otrzymania a kwotą kredytu z dnia zwrotu jest traktowana jako przychód lub koszt podatkowy tak samo, jak ma to miejsce w przypadku różnic kursowych przy kredytach zaciąganych i spłacanych w walutach obcych. Sytuacja ta będzie wykazana podatkowo zarówno u kredytobiorcy, jak i u kredytodawcy.

Art. 12 ust. 1 pkt 10 updop do przychodów zalicza „przychody osiągnięte w związku ze zwrotem lub otrzymaniem pożyczki (kredytu), jeżeli pożyczka (kredyt) była waloryzowana kursem waluty obcej, w przypadku gdy:

a) pożyczkodawca (kredytodawca) otrzymuje środki pieniężne stanowiące spłatę kapitału w wysokości wyższej od kwoty udzielonej pożyczki (kredytu) – w wysokości różnicy pomiędzy kwotą zwróconego kapitału a kwotą udzielonej pożyczki (kredytu),

b) pożyczkobiorca (kredytobiorca) zwraca tytułem spłaty pożyczki (kredytu) środki pieniężne stanowiące spłatę kapitału w wysokości niższej od kwoty otrzymanej pożyczki (kredytu) – w wysokości różnicy pomiędzy kwotą otrzymanej pożyczki (kredytu) a kwotą zwróconego kapitału”.

Natomiast zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 10 lit. a te same ustawy „kosztem uzyskania przychodów są wydatki na spłatę pożyczki (kredytu) w przypadku, gdy pożyczka (kredyt) była waloryzowana kursem waluty obcej, jeżeli:

- pożyczkobiorca (kredytobiorca) w związku ze spłatą pożyczki (kredytu) zwraca kwotę kapitału większą niż kwota otrzymanej pożyczki (kredytu) – w wysokości różnicy pomiędzy kwotą zwrotu kapitału a kwotą otrzymanej pożyczki (kredytu),
- pożyczkodawca (kredytodawca) otrzymuje środki pieniężne stanowiące spłatę kapitału w wysokości niższej od kwoty udzielonej pożyczki (kredytu) – w wysokości różnicy pomiędzy kwotą udzielonej pożyczki (kredytu) a kwotą zwróconego kapitału”.

Przepisy te mają na celu usunięcie różnic występujących pomiędzy kredytami i pożyczkami waloryzowanymi a tymi, które są udzielane w walutach obcych. Według nowych uregulowań przedsiębiorcy będą rozliczać operacje kredytowe według takich samych zasad, niezależnie od tego, czy zaciągnęli kredyt w walucie obcej, czy kredyt w złotych z klauzulą waloryzacyjną. Tu jednak może pojawić się problem, gdyż nowelizacja uwzględnia jedynie możliwość waloryzacji walutą obcą, nato-

miast przepisy kodeksu cywilnego mówią, że waloryzacji można dokonać „według innego niż pieniądz miernika wartości”. Prawo podatkowe nie uwzględnia skutków klauzul waloryzacyjnych innych niż walutowe [Dawidziuk]. Stanowi to wyraz niekonsekwencji ustawodawcy i powinno zostać ocenione negatywnie. Jeśli ustala się, że klauzule waloryzacyjne będą uwzględniane podatkowo, to powinno to dotyczyć wszystkich klauzul, a nie tylko tych opartych na kursie walutowym.

3. Nieodpłatne udostępnienie nieruchomości

Nowelizacja ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych uchyliła art. 13. Mówił on, że przychodem z nieruchomości udostępnionych nieodpłatnie w całości lub w części do używania innym osobom prawnym i fizycznym oraz jednostkom organizacyjnym niemającym osobowości prawnej była równowartość czynszu, jaki przysługiwałby w razie zawarcia umowy najmu lub dzierżawy nieruchomości, ustalona na podstawie przeciętnej wysokości czynszów stosowanych w danej miejscowości przy najmie lub dzierżawie nieruchomości tego samego rodzaju. Powodowało to powstanie przychodu u obu stron – właściciela oddającego nieruchomość w użytkowanie i osoby korzystającej nieodpłatnie z nieruchomości. W tej sytuacji taka forma udostępnienia nieruchomości była całkowicie nieopłacalna [Piłat 2008].

Obecnie ustawodawca zrezygnował z opodatkowania osoby przekazującej nieruchomość w użyczenie. Konsekwencją tego jest zmiana art. 16 ust. 63 lit. c upod, w którym skreślono wyrazy „z wyjątkiem nieruchomości”. Od tej pory odpisy amortyzacyjne dotyczące nieruchomości oddanej w nieodpłatne użytkowanie nie mogą stanowić kosztów uzyskania przychodów. Skutki podatkowe nadal będą występowały u podatnika, który nieodpłatnie korzysta z nieruchomości. Przychód jest zwolniony z opodatkowania jedynie w przypadku, gdy korzystający należy do najbliższej rodziny właściciela [Bartosiewicz 2008c].

4. Koszty zaniechanych inwestycji

Przed wprowadzeniem nowych regulacji wydatki związane z zaniechaną inwestycją nie mogły zostać zaliczone do kosztów uzyskania przychodów [Ustawa o podatku..., art. 16 ust. 1 pkt 41]. Nowelizacja wprowadza korzystną dla podatników zmianę w tej kwestii.

Zasadą jest, że koszty inwestycyjne powiększają wartość środka trwałego, a kosztem są odpisy amortyzacyjne. „Kosztami zaniechanych inwestycji są te wydatki, które w razie ukończenia przedsięwzięcia uwzględnione byłyby w wartości początkowej środka trwałego. Są to koszty nie tylko bezpośrednio związane z wytworzeniem środka trwałego, ale również pośrednie, podwyższające jego wartość, takie jak: prowizje, odsetki, opłaty za specjalistyczne usługi” [Bartosiewicz 2008a]. Jeśli ponoszone wydatki miały związek z prowadzoną działalnością, będą mogły

zostać zaliczone do kosztów uzyskania przychodów w dacie zbycia inwestycji lub jej likwidacji [Ustawa o podatku..., art. 15 ust. 4f].

Problemy mogą stwarzać inwestycje zaniechane przed zmianą ustawy. Wydaje się, że słuszny jest pogląd, iż do kosztów podatkowych mogą zostać zaliczone te inwestycje, które zostaną zlikwidowane lub sprzedane w 2009 r., niezależnie od daty ich rozpoczęcia i zaniechania. Nowelizacja ta jest niewątpliwie korzystna dla podatników.

5. Koszty wynagrodzeń i składek ubezpieczeniowych

Nowe regulacje ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych wprowadzają zmianę w zakresie momentu zaliczenia do kosztów podatkowych wynagrodzeń i składek na ubezpieczenia społeczne oraz na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Zmiana ta polega za zastąpieniu zasady kasowej uznawania tych kosztów zasadą memoriałową, pod warunkiem terminowej ich zapłaty. Terminy te wynikają z przepisów prawa pracy, umowy lub innego stosunku prawnego, mogą być określone w umowie o pracę, regulaminie wynagrodzenia, układzie zbiorowym itp. [Bartosiewicz 2008d]. Zatem wynagrodzenia wraz ze składkami ZUS można zaliczyć do kosztów podatkowych w miesiącu, którego dotyczą. Przy ustalaniu momentu zaliczania składek ubezpieczeniowych do kosztów podatkowych bierze się pod uwagę dwie zasady. „Staną się one kosztem uzyskania przychodu w miesiącu, za który są należne, pod warunkiem że zostaną opłacone:

- w terminach wynikających z odrębnych przepisów – w sytuacji, gdy wynagrodzenia i zasiłki są wypłacane lub stawiane do dyspozycji w miesiącu, za który są należne,
- nie później niż do 15. dnia miesiąca następnego – w sytuacji, gdy wynagrodzenia i zasiłki są wypłacane lub stawiane do dyspozycji w miesiącu następnym, w terminie wynikającym z przepisów prawa pracy, umowy lub innego stosunku prawnego łączącego strony” [Cieśla 2009].

Jeżeli pracodawca nie dotrzyma terminów, traci prawo zaliczenia wynagrodzeń i składek do kosztów miesiąca, za które są należne. W takim przypadku może je zaliczyć do kosztów w miesiącu, w którym zostaną wypłacone [Siwkowska 2008]. Zmiana ta ma na celu zdyscyplinowanie pracodawców, którzy nieterminowo płacą wynagrodzenia i składki na ubezpieczenia społeczne.

Znowelizowane przepisy nie zawierają regulacji przejściowych dotyczących wynagrodzeń i składek za grudzień 2008 r. zapłaconych w 2009 r. Może to rodzić problemy związane z momentem zaliczenia ich do kosztów podatkowych.

6. Koszty żywności przekazanej organizacjom pożytku publicznego

Zmiana ustawy wprowadziła możliwość zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów kosztów wytworzenia lub ceny nabycia produktów spożywczych przekaza-

nych na rzecz organizacji pożytku publicznego, z przeznaczeniem na cele działalności charytatywnej prowadzonej przez te organizacje [Ustawa o podatku..., art. 16 ust. 1 pkt 14]. Przepis ten jest dostosowany do zwolnienia tych produktów z opodatkowania podatkiem VAT.

Przed nowelizacją takie darowizny były wyłączone z kosztów, co powodowało, że przedsiębiorcom bardziej opłacało się zniszczenie produktów niż ich darowanie. Zmiany przepisów mają zachęcić do działalności charytatywnej. Od 1 stycznia 2009 r. nie ma konieczności korekty kosztów poniesionych na produkcję lub nabycie żywności, która nie przyniosła przychodu i została przedmiotem darowizny [Bartosiewicz 2008b].

Aby zaliczyć przekazaną darowiznę do kosztów, artykuły muszą być przekazane na rzecz organizacji pożytku publicznego, w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Muszą być one również przeznaczone na cele działalności charytatywnej prowadzonej przez te organizacje.

Jeśli koszt wytworzenia lub cena nabycia przekazanych towarów zostaną zaliczone do kosztów podatkowych, nie można już ich uwzględnić jako odliczenie darowizny od dochodu. Jeśli koszty zostały skorygowane o wartość przekazanej żywności, może ona zostać potraktowana jako odliczenie, ale należy pamiętać, że suma odliczeń nie może wynosić łącznie więcej niż 10% dochodu.

7. Amortyzacja

W zakresie amortyzacji nowelizacja wprowadziła dwa udogodnienia dla podatników. Pierwszym jest obniżenie wysokości tzw. odsetek amortyzacyjnych do wysokości stopy odsetek za zwłokę od zaległości podatkowych. Drugie to wprowadzenie możliwości dokonywania odpisów amortyzacyjnych wartości niematerialnych i prawnych od daty ich ujawnienia [Dawidziuk].

Jeśli podatnik nabędzie lub wytworzy składnik majątku o wartości początkowej większej niż 3500 zł, a przewidywany okres używania będzie krótszy niż rok, to nie zaliczy go do środków trwałych. Jeśli jednak okaże się, że faktyczny okres jego użytkowania przekroczy rok, to musi on w następnym miesiącu po przekroczeniu roku wpłacić do urzędu skarbowego kwotę odsetek naliczonych od dnia zaliczenia składnika majątku do kosztów do dnia, w którym okres jego używania przekroczył rok. Naliczone odsetki musi wykazać w zeznaniu podatkowym. Do tej pory wysokość odsetek obliczana była jako 0,1% różnicy między kosztem wytworzenia lub ceną nabycia a wartością odpisów amortyzacyjnych przypadających na okres dotychczasowego użytkowania. Po zmianie odsetki te będą naliczane w wysokości równej odsetkom od zaległości podatkowych, które są dużo niższe niż poprzednia stopa odsetek, co jest korzystne dla podatników.

Na pozytywną ocenę zasługuje również to, iż uregulowano ujawnienie wartości niematerialnych i prawnych w taki sam sposób jak ujawnienie środków trwałych. Dotychczas ustawa regulowała jedynie kwestię amortyzacji ujawnionych środków

trwałych, jednak nie ma powodu, aby wartości niematerialne i prawne traktować w inny sposób. Po wprowadzeniu nowych przepisów można dokonywać podatkowych odpisów amortyzacyjnych wartości niematerialnych i prawnych od daty ich ujawnienia, podobnie jak to jest przy środkach trwałych.

8. Zaliczki na podatek dochodowy

Kolejną ważną kwestią jest zmiana sposobu opłacania zaliczki na podatek dochodowy za ostatni miesiąc lub kwartał roku podatkowego. Nowelizacja ta będzie jednak obowiązywać dopiero od 1 stycznia 2010 r.

Nowe przepisy przesuwają termin płatności ostatniej zaliczki na 20 dzień pierwszego miesiąca następnego roku podatkowego [Ustawa o podatku..., art. 25 ust. 1a i 1c]. Jeżeli rokiem podatkowym jest rok kalendarzowy, to wpłata ostatniej zaliczki powinna nastąpić do 20 stycznia. Zaliczka ta obliczana będzie na podstawie rzeczywistych wyników do końca roku podatkowego. Z obliczenia i opłacenia zaliczki będą zwolnieni ci podatnicy, którzy do 20 dnia następnego roku podatkowego dokonają rozliczenia rocznego podatku i złożą zeznanie podatkowe. Zmiana ta powinna zmobilizować podatników do wcześniejszego składania zeznań rocznych. Ze względu na zmniejszenie wpływów budżetowych na koniec roku nowy termin opłacania ostatniej zaliczki na podatek dochodowy będzie obowiązywał odnośnie do dochodów osiągniętych dopiero w 2010 r. [Ustawa o zmianie..., art. 9 ust. 2].

9. Podsumowanie

Nowelizacja ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 6 listopada 2008 r. wprowadza do systemu podatkowego wiele korzystnych dla podatników regulacji. Niektóre są całkiem nowe, inne uzupełniają już obowiązujące przepisy. Przedstawione zmiany mogą przyczynić się do lepszego funkcjonowania przedsiębiorców w kolejnych latach. Część nowych uregulowań ujednotacza zasady dotyczące podobnych kwestii, jak zrównanie skutków podatkowych dotyczących kredytów i pożyczek waloryzowanych kursem walutowym z zaciąganyymi i spłacanymi w walucie obcej czy wprowadzenie analogii do środków trwałych w przypadku amortyzacji ujawnionych wartości niematerialnych i prawnych. Inne zmiany dają podatnikom nowe możliwości zmniejszenia podstawy opodatkowania przez uznanie za podatkowe kosztów zaniechanej inwestycji czy kosztów produktów spożywczych przekazanych na rzecz organizacji pożytku publicznego. Jeszcze inne wprowadzają zmiany w zakresie terminu uznania za koszt podatkowy lub terminu płatności samego podatku.

Opisane zmiany w podatku dochodowym od osób prawnych wydają się istotne z punktu widzenia wpływu, jaki mogą wywrzeć na przedsiębiorców funkcjonujących w polskiej gospodarce. Na pewno zasadne było wprowadzenie nowych

regulacji, chociaż w niektórych przypadkach brak przepisów przejściowych może powodować wątpliwości przy ich stosowaniu.

Literatura

- Bartosiewicz A., *Odliczymy wydatki na nieskończoną inwestycję*, „Rzeczpospolita” 2008a nr 302.
- Bartosiewicz A., *Oplaci się podarować żywność*, „Rzeczpospolita” 2008b nr 302.
- Bartosiewicz A., *Przychód z nieruchomości wyłącznie u korzystającego*, „Rzeczpospolita” 2008c nr 302.
- Bartosiewicz A., *Wynagrodzenie jest kosztem jeszcze przed zapłatą*, „Rzeczpospolita” 2008d nr 302.
- Bartosiewicz A., *Zmiana raty kredytu z podatkowymi skutkami*, „Rzeczpospolita” 2008e nr 302.
- Cieśla A., *Moment ujęcia w kosztach należności pracowniczych*, „Gazeta Podatkowa” 2009 nr 530.
- Dawidziuk M., *Zmiany w podatku dochodowym od osób prawnych w 2009 r.*, „Vademecum Głównego Księgowego”.
- Pilat K., *Nie będzie podatku od użyczanej nieruchomości*, „Rzeczpospolita” 2008 nr 302.
- Siwkowska B., *Wynagrodzenia pracownicze za lata 2008-2009 – kiedy kosztem?*, „Gazeta Podatkowa” 2008 nr 519.
- Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych (DzU 2000 nr 54, poz. 654 z późn. zm.).
- Ustawa o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (DzU 2008 nr 209, poz. 1316).

CHANGES IN CORPORATE INCOME TAX

Summary

The changes in corporate income tax were introduced on November 6th 2008. The amendment contains a few regulations that are for the benefit of taxpayers. Some of the issues are new in the tax system, others are to complete existing regulations.

The paper describes the characteristic of the most important changes, presents their influence on tax burden and shows their relevance to entrepreneurs.